

ФОРМУВАННЯ ЕКОЦЕНТРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЕКОКУЛЬТУРИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Гавриш Наталія Борисівна
директорка Наукової бібліотеки
Національний фармацевтичний університет, м. Харків

***Анотація.** Проаналізовано стан впровадження основних положень системи екологічного менеджменту у відповідності до вимог ISO 14001:2015 на загальноуніверситетському рівні та роль наукової бібліотеки в реалізації даної системи. Означено основні перспективні напрями діяльності бібліотек задля формування екоцентричної свідомості та екокультури здобувачів вищої освіти.*

***Ключові слова:** екологічна культура студентів, екологічний менеджмент, бібліотека*

Проблема екологічної відповідальності студентства пов'язана зі сформованістю у нього екоцентричної свідомості, світогляду та екологічної культури. У сучасних умовах розвитку біо- та техносфери цілеспрямована екологічна соціалізація особистості все більш актуалізується та розширюється [1].

З одного боку, освіта сприяє підвищенню екологічної культури, з іншого боку, екологічна культура забезпечує підвищення якості професійної освіти, та є елементом загальнолюдської культури.

У багатьох ЗВО за ініціативи Руху «Зелені бібліотеки в Україні» реалізовано «зелені» проєкти. Так, 21 травня 2020 відбулась онлайн презентація 4 проєктів університетських бібліотек. Серед учасників:

- Бібліотека Eco friendly (Науково-технічна бібліотека ім Г.І. Денисенка НТУУ) [2];
- «Зелена бібліотека» (Наукова бібліотека Сумського державного університету) за підтримки Goethe Institute (Німеччина) [3];
- Клуб ЕКО «Лотос» (бібліотека Коледжу економіки, права та інформаційних технологій);
- «Ефективне управління енергією – перший крок до Зеленого Університету» (Наукова бібліотека Харківського національного університету міського господарства) [4].

Проєкти спрямовані на популяризацію свідомого споживання, зменшення відходів та поширення екозвичок на власному прикладі. Спільним для діяльності учасників цих проєктів є дотримання концепції «Zero Waste» та правил «5 R»: REFUSE, REDUCE, REUSE, RECYCLE, ROT. А саме: користування предметами побуту багаторазового вжитку; використання електронного документообігу; перетворення непотрібних речей в

оригінальний декор; сортування відходів та передача їх на перероблення. В бібліотеках встановлюються контейнери для сортування відходів: паперу, паперових стаканчиків, ресурсоцінної сировини (пластик, скло, метал) та інш. [2,3,4].

Минуло 5 років із того часу як Національний фармацевтичний університет упровадив систему управління якістю, що сертифікована на відповідність вимогам стандарту ISO 9001:2008. У 2019 р. за результатами планового аудиту аудиторська група рекомендувала органу DQS підтвердити сертифікат відповідності системи управління якістю НФаУ вимогам стандарту ISO 9001:2015 [5].

Університет не зупиняється на досягнутому та динамічно розвивається. Наразі демонструє потенціал для створення *Інтегрованої системи управління*, що складається із трьох складових, відповідно до вимог стандартів – систем управління якістю ISO 9001:2015, екологічного ISO 14001:2015 та енергетичного управління ISO 50001:2018.

В останнє десятиліття впровадження систем екологічного менеджменту набуло масового характеру, про що свідчать дані звіту міжнародної організації зі стандартизації – кількість нових сертифікованих організацій на відповідність стандарту ISO 14001 у всьому світі щорічно складає більше 260 000 [6].

Наразі НФаУ, реалізуючи технічні та організаційні механізми і методи ефективного управління екологічними аспектами проходить сертифікацію на відповідність ISO. Основною метою впровадження систем Еко- та Енеро - менеджменту є, окрім прояву серйозного ставлення до екологічних питань, реальне зниження негативного впливу на довкілля, раціональне споживання сировинних матеріалів, води, енергії; стійкий прогрес у розвитку й розв'язанні екологічних проблем. На сьогодні активно реалізується проєкт «Енергоефективний університет».

Позитивним важелем розбудови Інтегрованої системи управління НФаУ є запровадження для керівників структурних підрозділів/процесів, в тому числі Наукової бібліотеки, «Школи супервайзера СУЯ». Метою навчання є формування компетентностей з питань управління якістю, оптимізація внутрішніх комунікацій.

Співробітники покращили рівень своїх знань під час участі в 3-денному навчальному семінарі «Система екологічного менеджменту та енергоменеджменту у відповідності з міжнародними стандартами ISO 14001:2015 та ISO 50001:2018». Під час його роботи генеральний директор «АРТ-БІЗНЕС ЛТД» Пилипенко В.П. презентував підготовку «дорожньої» карти заходів щодо впровадження екологічних аспектів та енергетичних засад для створення ефективною системи управління якістю зазначених процесів.

На сьогоднішній день колектив бібліотеки відпрацьовує способи та форми залучення студентів до формування середовища в університеті на засадах Еко- та Енеро-менеджменту. З 2020 р. Науковою бібліотекою

НФаУ розпочато реалізацію довгострокового власного проєкту «EcoWay».

- Як і в усьому університеті, розпочато роздільне збирання побутових відходів за окремими компонентами; бібліотека оснащена контейнерами з метою організації сортування та утилізації відходів.
- Завдяки співпраці НБ та ботанічного саду НФаУ, в читальних залах розміщено зелені насадження, які не тільки створюють окремі зони для спілкування, але й сприяють забезпеченню здорового мікроклімату.
- Впроваджено електронний документообіг в структурних підрозділах бібліотеки, задля зменшення кількості використаного паперу;
- З метою економного багаторазового використання – після офіційного списання дипломних\магістерських робіт (після закінчення терміну зберігання), а це щорічно близько 20 000 аркушів – папір надається в структурні підрозділи для повторного використання.
- Згідно наказу ректора, Бібліотеку (відділ книгозберігання) визначено відповідальною за організацію роботи по здачі макулатури до ТОВ «Вторинні ресурси СХІД», що надходить від університетських структурних підрозділів. Бібліотеку було забезпечено спеціальними вагами для зважування макулатури, екопакетами для її зберігання. За період 2015–2019 рр. Бібліотекою здано 21 600 кг. на суму 34 100 грн.
- Відбулося переформатування напрямів соціокультурної діяльності в напрямку формування екологічної культури та екологічного інформування. Розробили низку книжково-ілюстративні виставок з проблем охорони навколишнього середовища: «Чисте довкілля – турбота про майбутнє покоління», «Екологічна культура: показник цивілізованої держави», «У злагоді із природою», фотовиставку «Чарівна усмішка природи» та віртуальних дайджестів «Регіональні та національні екологічні проблеми України», «Охорона навколишнього середовища України: законодавчий аспект», «Екологічна культура: показник цивілізованої держави»; інформаційні години «Чорнобиль – полин-трава гірка».

Маємо на меті найближчим часом розвивати цей напрямок роботи.

У зв'язку із зазначеним вище, можна стверджувати, що поширюючи екологічні знання серед студентів, що сприятимуть формуванню екологічної свідомості, поширюючи екозвички на власному прикладі, університетська бібліотека покращить власний імідж.

Література:

1. Bushkova-Shiklina E. V., Musikhina T. A. Students' ecological culture: from everyday practices to environmental responsibility. *Perspectives of Science & Education*. 2020. Vol. 44, № 2. P. 285-295.
2. Бібліотека Eco-friendly. URL: <https://www.library.kpi.ua/biblioteka-eco-friendly/> (дата звернення: 07.10.2020).

3. Проект «Зелена бібліотека» Сумського державного університету. URL: <https://library.sumdu.edu.ua/uk/biblioteka/library-projects/zelena-biblioteka.html> (дата звернення: 07.10.2020).
4. Роль сучасної бібліотеки ЗВО у формуванні екологічної свідомості та культури студентської молоді. Досвід роботи Наукової бібліотеки Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова. URL: <https://www.slideshare.net/Livelibrary2019/ss-234420488> (дата звернення: 07.10.2020).
5. Система управління якістю Національного фармацевтичного університету: досвід упровадження / авт. кол.: А. А. Котвіцька та ін. ; за заг. ред. А. А. Котвіцької. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 32 с.
6. Хорошавин А. В. Идентификация и ранжирование экологических аспектов: требования ISO 14001 и подходы к внедрению. *Экология производства*. 2014. № 6. С. 43-47.
7. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти : посібник / С. В. Берзіна та ін. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с.
8. Панасюк Т. Г. Екологічна освіта та екологічне виховання в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2011/pan_eko.htm. (дата звернення: 15.09.2011).